

Pravda

Hegel formuluje své pojetí pravdy na jednom místě hned na začátku Fenomenologie ducha způsobem, který stojí za naši pozornost a podrobnější zkoumání. Čteme (4603, s. 14) následující: „Die wahre Gestalt, in welcher die Wahrheit existiert, kann allein das wissenschaftliche System derselben sein.“ Především jde o formulaci, kterou dnes už nemůžeme přijmout, neboť jí pro svou dnešní potřebu nemůžeme použít (leč jako citace): existence má dnes už jiný význam než za dob Hegelových a jiné, než pro něho samého. Pravda nemůže existovat; to může jen subjekt, k pravdě se (eventuelně) vztahující. Pravda přichází, má adventivní charakter, tedy spíše „in-sistuje“; nemá charakter „transcendentní“, neboť vztah k ní není možno chápat jako trans-scendování (od trans-scando, šplhám přes či nad), a sama pravda má charakter spíše „descendentní“, pokud bychom se nechtěli distancovat od prostorové motivace takového určení. Kromě této spíše terminologické drobnosti je třeba vidět především základní vadu v přecenění povahy systému, je-li chápán jako hlavní, ne-li jediný cíl a jako něco v tom smyslu definitivního (pokud by toho mohlo být dosaženo). Systém má ve filosofii stejnou závažnost jako celostnost individuálního organismu v „proudu“ života“. Filosofii nelze rozvíjet jinak než jako systematické úsilí, tj. úsilí, směřující k vytváření systému. Ale vytvoření nějakého definitivního systému není a nemůže být cílem filosofování ani filosofie vůbec, neboť systematická je nezbytnou podmínkou autokritického vyhledávání nedostatků a inkongruencí dosavadních systematických výkonů, A tato sebekritická práce, jež náleží k bytostnému určení filosofie, míří vždycky za rámec systému, a to z bytostné nutnosti: cílem není vytvořit systém, nýbrž obstat s celou dosavadní filosofickou prací, k níž ovšem systematická nutně náleží, před pravdou a v jejím světle. A tato pravda (mohli bychom psát: Pravda) se nikdy nemůže ztotožnit s nějakým lidsky vytvořeným systémem, a to ani v lidském pokusu, ani v nějakém sebevtělení Pravdy. Pravda je a vždy zůstává posledním kritériem všech lidských pokusů o její zachycení. A to nutně vede k závěru, že není věčně neměnná, nýbrž že je situační – a tedy že přichází ke každému člověku jako k němu, osobně a adresně (eventuelně také nepřichází). (Písek, 011017-3.)

011018-1

Hermeneutický přístup je nejen možný, ale dokonce naprosto nutný tam, kde se člověk vědomě a záměrně obrací tváří v tvář k budoucnosti resp. do budoucnosti. V evropské, konkrétně křesťanské tradici se mluví o naději a o víře. To, že víra i naděje mohou být podrobeny reflexi (a to nikoliv psychologické introspekci, což je metodologicky něco toto genere odlišného), lze vykládat pouze tak, že se reflexe dokáže vztahovat také k tomu, k čemu se víra a naděje upínají, tedy k něčemu, co tu „ještě není“, ale co nemůže být redukováno na konstrukt, představu nebo iluzi, kterou „máme“ a již nějak „disponujeme“, takže se k ní můžeme vztáhnout také kriticky a odmítavě a třeba ji vyměnit za jinou. Víra i naděje jsou otevřeny vůči tomu, co si nevymýšlejí, ale co vskutku (byť nepředmětně, ještě nezpředmětně, nerealizovaně) „přichází“, co sice volá po naší asistenci a pomoci, po naší reakci a tedy aktivitě, ale co není ničím „reálným“ ve smyslu objektivní danosti, tak aby „působilo“ jaksi „zezadu“, z minulosti, ať už dávnější nebo právě jen uplývající a uplynulé. Hermeneutický přístup je dvojím způsobem spjat s budoucností: především je sám přístupem aktivním, tj. je aktivitou – a jako aktivita je závislý na přicházejícím času, do něhož je každá akce, každá aktivita zaměřena. Ale ten hermeneutický přístup, který si je vědom toho, že chce porozumět jistým reliktním dřívějším případům

porozumění, nemůže zůstat jen u těchto reliktních, a ovšem nemůže zůstat ani jen u toho, že by dodatečně „konstruoval“ to, co je k onomu porozumění nezbytné (tj. že by to interpoloval resp. ze svého hlediska dotvářel), ale hermeneutický přístup musí náležitě rozpoznat, kdy je třeba chápané a interpretované také „extrapolovat“, tj. pojmut do úlohy porozumět také to, čemu také to, co je chápáno, bylo resp. muselo být kdysi otevřeno, aniž se to stalo součástí tehdejšího porozumění. A toho je nová interpretace, nové porozumění, odkázané jen na zmíněné relikty, schopno je za toho předpokladu, že se samo dokáže vztáhnout k tomu, co se ani v jeho případě nikdy nemůže stát součástí jeho porozumění, i když vždycky je a nikdy nepřestane být jeho podmínkou, *conditio sine qua non*, ovšem podmínkou, která se vždy znovu otevírá, ale nikde není „dána“.

(Písek, 011018-1.)